

Teatrit ilma etenduseta ei ole olemas

(teatrikiri Lätist)

Andres Lepik lavastab Läti vabariigi Valmiera teatris Andrus Kivirähki näitemängu “Eesti matus”. Esietendus on 14.detsembril. Teatrikülgedele palvel mõtiskles näitleja ja lavastaja proovivabal ajal teemal, mis teater on, miks teater on.

TEATER on siin maamunal kauem olnud kui paljud tänapäevased religioonid. Oli Vana-Kreekas, Ateenas, mees nimega Thespis. Temast algab tänini loetav teater ja aastaks kirjutati siis miinusemärgiga 534. Ja see toimib. Kogu maailmas.

Ja nüüd see tähtis sõna, milleta mu arust TEATRIT ei ole, ja see on ETENDUS. Ja et veel täpsemaks minna, siis etendus, millel on millestki kõnelda, mis on suunatud vaatajatele ja milles kasutatakse vahendeid, mida võib nimetada kunstilisteks, siin mõtlen küll rohkem esteetikat.

Teater algab seal, kus keegi esitab kedagi teist.

Vene näitleja Oleg Basilashvili (kui olete näinud filme “Jaam kahele” või “Armastuse ori”, siis teate) ütles kunagi, kui temalt küsiti tema suhtumist kriitikasse, umbes nõnda: “Kujutage ette, et ma lähen mööda ehitusplatsist ja ütlen mehele, kes müüri laob, et kuule, pane see kivi millimeeter sinna paremale poole! Et mis te arvate, mida ta selle tellisega seepeale teeb?”

Hea on Basilashvili lugu seepärast, et meist enamik on teatriga mingit pidi ikka kokku puutunud. Astrofüüsika, geneetika või kineetika asjus ei ole suud nii lihtne täis võtta. Puuduvad teadmised, isiklik kogemus. See, mis meil on arstide, õpetajate, kooli ja spordiga... Jah, ka teater on ses reas. Millegipärast pole siin teadmisi vaja, piisab kogemusest. Kui keegi korra üle lava on astunud, siis ollaksegi asjaga kursis.

Olen viibinud seltskondades, kus keegi teab alati täpselt, kuidas näitleja A oleks pidanud mängima, lavastaja B lavastama ja mis repertuaari teater ABC üldse esitama peaks. Lisaks alatine küsimus sinna juurde: “Kuidas te selle teksti küll pähe saate?” Mis ikka vastata... Vahel jääb pähe, vahel tuleb õppida... Selle, et mõnikord ei saagi mõnda kohta täpselt ja et abivahendeid kasutada tuleb, olen jätnud tavaliselt ütlemata.

Andres Lepik - arst Spigelski, Kuressaare linnateatri lavastuses “Kuu aega maal”, oktoobris 2006.

ELEN PÄRTELI foto

Andres Lepik – lavastaja Raplamaal Paka mäel, juuni 2006.

MARGUS MIKOMÄGI foto

Näitlejad tulevad proovima Istun Valmiera teatri katusealuses trepikojas, näitlejarahva suitsunurgakeses. Läti on see riik, kus kusagil suitsetada ei tohi, ei baarides, pankades ega tänaval, nii et see katusealune on juba iseenesest luksus.

Istun koos kauni ja ütlemata hea noore näitlejanna Ieva Pukaga. Me ei tööta Ievaga

ühes trupis. Ta valmistub Felix Deiciga „Kolmes öös“ üles astuma. Me läbisaamine on mõnus. Kohe esimesest korrast peale, kui siinsamas kohtusime.

Mängib ta teatri praegu repertuaaris olevates näiden-dites Hedda Gablerit, Nastasja Filippovnat, Gonerili... Viimast mängib nii, et uhhh!

Kui Lear tüdardelt küsis ar-

mastuse kohta, teate küll, siis ta tegelane Gonerili peaaegu vägistab armastusest oma isa! Hästi tehtud, ausõna.

Mul on seljataga pikk proov, Ieval mõne tunni pärast algamas etendus „Idioot“. Küsin ka Ievalt, temalt pole veel küsinud, et mis värk see teil siin ikkagi on? Saalid on välja müüdnud kuu aega ette. Vaatavad Dostojevskit. Istuvad klapptoolil teatri laval, istuvad kolm ja pool tundi! Nii õhtust õhtusse.

Ega Ieva mulle vastata oska, kiidab hoopis õhkkonda teatris. Seda viimast olen ka ise täheldanud. Näitlejad on tööks valmis, prooviks valmis. Nad tulevadki proovima. Ja küllap sellest teha tahtmisest sünnibki etendus, mis inimese saali toob.

Mis teater on

Rumal on rääkida, et teater on ainus kunst, mis sünnib ja sureb hetkes, et on ainus kunst, mida ei saa korrata...

Ei ole ju. Pianist ei mängi

Joondu, valvel! Edasi-tagasi vaat!

Head asjad siin ilmas ikka tulevad ja tulevad siis, kui neid ei ootagi. Nagu need teatriküljed siin. Kui ennast Nädalisse taas tööle asutasin, lõppeva aasta alguses, siis mõtlesin ma küll kõige vähem teatrit. Kuis ma seda mõelda saingi, Raplas pole oma teatrit ega tule... Stopp siin. Teatriküljed said alguse sellest, et Velisel tehti talveteatrit vastukaaluks suveteatrile. Ja siis teatriaasta lisaks. No ja sellepärast anti need teatriasjad mulle kirjutada.

Emaleht Nädaline leidis, et nii võiks olla. Mis te arvate, et ma pole rahul, minge nüüd! Ma olen võrdlemisi veendunud, et nii suurt loomingulist vabadust poleks ma saanud üheski teises väljaandes, aga stopp taas.

Aasta lõpeb, teatriaasta samuti. Mis edasi saab? Tavapärane on kokkuvõt-teid teha. See, mis tehtud ja kirja sai, see on seljataga. Tuleks mõelda sellest, mis saab edasi. Oigemini, mis jäi tege-mata ja mis ei teostunud. Teatri küljed - oleksin tahtnud kirjutada ka lavapoistest, inspitsien-tidest, teatriperenaistest, administraatoritest, butafooridest, kostümeerijatest, valgustajatest... neist näitlejaist, kes laval hiilanud ja siis miskipärast teatrimaailmas muul alal asendamatuks saanud... kriitikutest, teha ülevaate ühest teatri päevast. Ja muidugi oleks teatrist ja sellega kaasnevast kirjuta-des ammendamatu kaev need inimesed, kes on publik, vaatajad.

Usun, et kui räägiksin näitleja olles lavastajale oma hirmsast tahtmisest mängida nii ja nii ja veel niimoodi, kupataks ta mind proovisaali ja ütleks ühe sõna – näita. Siis prooviksin ja koos valiksite näitamiseks välja parima. Ka partnerid, need parimad siis antaks.

Ma usun siiralt, et plaanid saavad reaalsuseks alles siis, kui plaanipidaja nende elluviimiseks valmis on. Mina tean näiteks, et eesti matus on läti keeles igaunu beres. Tänu teatrile.

Margus Mikomägi.

samuti kaht kontserti täpselt ühtemoodi. No ning Kabuki teatri näitlejad ei tohigi midagi muuta, nad esitavad kaanonit, sest just nii tulevad esile hinge kõige varjatumad võbelused. Täiendusi võivad teha MEISTRID, need, kes hakkavad muutuma aroo-miks.

Hetked puudutavad, hetked, mille pärast ma vahel teatris käin, mille pärast ma teatriga tegelen. Aga sellest ei saa rääkida, kokkupuutepunkte ei pruugi olla. Minu nähtu ja kogetu on kuulajale, lugejale võib-olla tundmatu. Tal on oma asjad, oma rõõmud ja oma hirmud.

Eri aastakümnete teatrid on erinevad, mis rääkida sajan-deist! Ja siis näen laual raamatut, mida loen, “Trooja sõda”, ning kõik on selge.

Võtan suitsu ja astun toast välja. Korraga tajun teravalt, et olen Lätis. Olen olnud oma mõtetega kaugel eneses ja unustanud aja ning ruumi. Selline kummaliselt magus-

valus hetk... ja tuttav. TEATRIST. Enda olemisest, kolleegide äraseletatud olemisest. Olen süüvinud millessegi ja olnud keegi. Mitte päriselt, sest Ise oli ju ka, Ise ei kadunud. Kui oleks täiega teine, siis tuleks jäädagi. Ja siis ei ole enam etendust.

Meenub loetu-kuuldu-nähtu: elu ei ole mitte hingetõmmete arvus, vaid hetkede arvus, mis võtavad hingetuks. Teater pakub tegijale neid hingetuks tegevaid hetki rohkem kui argipäev. Vaatajale ehk nende hetkede äratundmist ja rõõmu sest.

Peeter Volkonski kirjutas suvisele Haapsalu Valge Daami etendusele “Võõras” ühte laulu read: “Keegi pais-tis päikse taga, keegi sõitis sipelgaga, keegi jättis jäljed vette, keegi langes ülalt ette, keegi kuulis lõpuks valgust, keegi nägi minu algust...”

On peale etniliste rahvuste veel üks, need on teatriinimesed. Nad on ühesugused igal pool.